

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-356-28>

УДК 339.1:332.1:330.35

JEL classification: F15; L81; R11; O18

АНДРУХІВ Ігор

ТОВ «СОФТСЕРВ ДАЙНАМІКС»

<https://orcid.org/0009-0000-0031-9933>

e-mail: iandrukhiv@gmail.com

ПРОСТОРОВО-МЕРЕЖЕВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ТОРГІВЛІ

Статтю присвячено теоретичному узагальненню та поглибленню категоріально-понятійного апарату дослідження соціально-економічних систем у сфері торгівлі в умовах просторово-мережевої економіки. В умовах глобальних трансформацій, стрімкої цифровізації та структурних зрушень торгівля переросла рамки традиційної обслуговувальної галузі чи простої фази товарного обігу, перетворившись на складну, просторово-розподілену соціально-економічну систему із багаторівневою мережевою архітектурою. У дослідженні обґрунтовано, що традиційні галузеві підходи виявляються неспроможними відобразити реальну роль торгівлі як просторового інтегратора, який забезпечує економічну зв'язність регіональних ринків та підтримує стійкість національної економіки. Досліджено ключові системні властивості сучасної торгівлі, включаючи високу екзогенність, динамічну адаптивність, емерджентність та поліцентричність управління. Розкрито функціональну еволюцію торговельних систем через інтенсифікацію їхнього соціально-просторового імперативу паралельно із трансформацією класичних економічних функцій (транзакційної, розподільчої та балансувальної). Особливу увагу приділено подвійній ролі торгівлі у підвищенні соціально-економічної безпеки територій, згладжуванні диспропорцій споживання та соціалізації економічного простору. Концептуалізовано мережеву архітектуру торговельних систем у вигляді концентричних контурів, що поєднує цифровий каркас (платформи, маркетплейси, алгоритми, масиви великих даних) для координації попиту та фізичний каркас (розподільчі центри, логістичні хаби, поштомати, даркстори) для оперативної дистрибуції. Встановлено двосторонню детермінацію між торговельною системою та просторовим потенціалом території. Запропоновано авторське визначення «просторово-розподіленої соціально-економічної системи торгівлі», що обґрунтовує її роль як просторового інтегратора, який долає ізоляваність локальних ринків, мінімізує просторові бар'єри та забезпечує довгострокову міжрегіональну зв'язність і стійкість.

Ключові слова: торговельна система, соціально-економічна система, просторово-мережева економіка, просторовий інтегратор, регіональні ринки, функціональна еволюція.

ANDRUKHIV Ihor

Department SOFTSERVE DYNAMICS LLC

SPATIAL-NETWORK PARADIGM OF DEVELOPMENT OF THE SOCIO-ECONOMIC SYSTEM OF TRADE

The article is devoted to the theoretical generalization and deep study of the categorical and conceptual framework for researching socio-economic systems in the field of trade under the conditions of a spatial-network economy. In the context of global transformations, rapid digitalization, and structural shifts, trade has evolved beyond a traditional service-oriented sector or simple stage of commodity circulation, transforming into a complex, spatially distributed socio-economic system with a multi-layered network architecture. The study substantiates that conventional sectoral approaches fail to reflect the actual role of trade as a spatial integrator that ensures the economic connectivity of regional markets and supports national economic stability. The paper investigates the key systemic properties of modern trade, including high exogeneity, dynamic adaptability, emergence, and polycentric governance. The functional evolution of trade systems is revealed through the intensification of their socio-spatial imperative alongside the transformation of traditional economic functions (transactional, distributive, and balancing). Particular attention is paid to the dual role of trade in enhancing territorial socio-economic security, alleviating consumption disparities, and socialization of economic space. A network architecture of trade systems is conceptualized as concentric contours, combining a Digital Layer (digital platforms, marketplaces, algorithms, Big Data) for demand coordination and a Physical Layer (distribution centers, logistics hubs, parcel lockers, dark stores) for physical distribution. The mutual determination between trade systems and territorial spatial potential is established. Finally, the author's definition of a "spatially distributed socio-economic system of trade" is proposed, defining its role as a spatial integrator that overcomes the isolation of local markets, minimizes spatial barriers, and ensures long-term regional connectivity and resilience.

Keywords: trading system, socio-economic system, spatial-network economy, spatial integrator, regional markets, functional evolution.

Стаття надійшла до редакції / Received 11.07.2026

Прийнята до друку / Accepted 05.08.2026

Опубліковано / Published 27.08.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© АНДРУХІВ Ігор

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах глобальних трансформацій та поглиблення просторово-структурних зрушень торгівля розсуває межі традиційного розуміння як обслуговувальної галузі чи локального виду економічної діяльності, перетворюючись на складну, просторово-розподілену соціально-економічну систему з мережевою

архітектурою. Традиційні теоретичні підходи, що розглядають торгівлю лише через призму локального товарного обігу чи виконання трансакційних функцій, не спроможні цілісно відобразити її реальну роль як просторового інтегратора, який забезпечує зв'язність територіальних ринків, згладжує регіональні диспропорції та підтримує макроекономічну стійкість національного господарства. Сучасні системні властивості торгівлі, а саме її адаптивність, емерджентність, синергетичність та гнучка просторова організація, висувають нові вимоги до наукового інструментарію та потребують якісного оновлення й поглиблення відповідного категоріально-понятійного апарату. З огляду на це, актуальність дослідження обумовлена необхідністю теоретичного обґрунтування сутності, системних властивостей та функціональної еволюції торговельних систем у просторово-мережевій економіці для узгодження фундаментальних положень економічної теорії із сучасними завданнями раціонального розміщення продуктивних сил, розвитку інфраструктури та подолання просторових бар'єрів міжрегіональної економічної інтеграції.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

У межах традиційного економічного дискурсу торгівля тривалий час сприймалася спрощено – як пасивна фаза відтворення та суто середовищна галузь обігу. Так, зосереджуючись на оцінці сучасного стану торговельної інфраструктури, Р. Бугріменко виявив тенденцію до зростання її технологічної насиченості, проте обмежився аналізом ритейлу лише як галузевої одиниці [1]. В. Гринів слушно підкреслив її макроекономічний потенціал у стимулюванні попиту для післявоєнного відновлення [2], однак поза увагою автора залишилися внутрішні системні зв'язки, що забезпечують самоорганізацію торговельних мереж.

Перехід до системного розуміння торгівлі започаткував новий етап досліджень. Висвітлюючи функціональні та соціально-економічні аспекти галузі, Р. Лупак та О. Качан довели, що торгівля виконує не лише трансакційну, а й інтеграційну функцію в національній економіці [3], а М. Барна обґрунтувала концепцію системної трансформації внутрішньої торгівлі, детально проаналізувавши її емерджентні властивості [4]. Погоджуючись із висновками авторки щодо системної складності торговельної галузі, варто зауважити, що запропоновані нею підходи орієнтовані переважно на загальнонаціональний рівень.

Просторові аспекти локалізації торговельних об'єктів знайшли відображення в праці О. Підвальної та І. Надкєрничного, які встановили вплив постіндустріальних факторів на формування нових територіальних форм ведення бізнесу [5]. Натомість І. Свидрук та В. Козлова, досліджуючи інструменти регіонального регулювання роздрібної торгівлі, акцентували на ролі якісного управлінського капіталу в розвитку локальної інфраструктури [6]. Попри цінність цих результатів, зазначені автори розглядають просторове розміщення торгівлі як статичну мережу, залишаючи поза увагою динаміку її цифрової трансформації.

Серед наукових досліджень, присвячених аналізу цифровізації ритейлу, відзначимо роботу О. Клепанчук, яка охарактеризувала механізми конвергенції онлайн- і офлайн-торгівлі в умовах цифрової економіки [7], а також доробок А. Несенюк, в якому визначено вплив технологічних факторів на конкурентні стратегії торговельних підприємств [8]. Також слід відзначити дослідження S. Mirzae та M. Mohiuddin, які висвітлили інституційні бар'єри та можливості цифрової трансформації в умовах глобалізації [9]. Проте в цих працях цифровізація аналізується переважно в контексті електронної комерції та операційної ефективності, відриваючись від фізичного територіального каркаса.

Спроба синтезу просторового та інфраструктурного аналізу представлена в найновіших працях із міжрегіонального обміну. Зокрема, вивчаючи наслідки воєнних шоків, Н. Шандова та С. Годунов виявили глибину релокаційних трансформацій і просторових диспропорцій у регіональній структурі [10]. Доповнюючи це теоретичне поле, Ж. Не та Н. Лі систематизували сучасні динамічні моделі географії торгівлі [11].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Зазначені дослідження фіксують уже наявні диспропорції чи просторові бар'єри, але не пропонують інструментарію використання торгівлі як активного просторового інтегратора. Таким чином, у сучасному науковому доробку теоретико-методичні питання синтезу загальноекономічного системного підходу та регіонально-мережевої парадигми залишаються фрагментарними, що потребує додаткових досліджень двосторонньої детермінації між потенціалом територій та багаторівневою архітектурою просторово-розподілених торговельних систем.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає у теоретичному узагальненні та поглибленні категоріально-понятійного апарату дослідження торгівлі у просторово-мережевій економіці, розкритті її системних властивостей і функціональної еволюції, а також обґрунтуванні концептуальних засад функціонування торгівлі як просторового інтегратора територіальних ринків.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Осмислення економічної природи торгівлі в науковому дискурсі пройшло тривалий шлях – від аналізу простіших форм товарного обміну до вивчення складних, просторово-розподілених та мережевих

утворень. Оцінюючи здобутки наукових шкіл, для кращого розуміння просторово-мережевої концептуалізації торгівлі вважаємо за необхідне узагальнити еволюцію наукових поглядів (табл. 1).

Таблиця 1

Парадигмальна еволюція сутності та функціоналу торгівлі в економічній науці

Наукова парадигма	Ключові представники	Сутнісне трактування торгівлі	Просторово-мережевий вимір	Наукова проблематика
Відтворювальна (галузева)	A. Smith [12], D. Ricardo [13], K. Marx [14]	Фаза суспільного відтворення (обмін); окрема галузь економіки з реалізації товарів.	Ігнорується (простір розглядається як статичне тло).	Пасивна роль торгівлі; неврахування мережових та інфраструктурних ефектів.
Трансакційно-інституційна	R. Coase [15], O. Williamson [16]	Інституційний інструмент мінімізації трансакційних витрат та ризиків угод.	Локальний (обмежений межами окремої трансакції чи фірми).	Відсутність просторово-територіального контексту розміщення об'єктів.
Класична системна	L. von Bertalanffy [17], B. Гринів [2], M. Барна [4], I. Свидрук, B. Козлова [6]	Складна відкрита система взаємопов'язаних елементів із властивістю емерджентності.	Базовий (урахування зв'язків із зовнішнім середовищем).	Слабка адаптація до умов віртуалізації та цифрової мережовості.
Просторово-мережева	Запропоновано автором	Динамічна двохрівнева система, що виступає просторовим інтегратором ринків.	Домінуючий (поєднання фізичного каркасу та цифрового контуру).	Потребує постійної адаптації до геополітичних та макроекономічних шоків.

Джерело: систематизовано автором

Досліджуючи генезис фундаментальних поглядів, відзначимо послідовну зміну ключових парадигм: відтворювальної (фазово-галузевої), трансакційно-інституційної та системної.

Витоки відтворювального підходу закладені в класичній політичній економії. Зокрема, A. Smith та D. Ricardo розглядали торгівлю передусім як механізм, що забезпечує реалізацію створеного у сфері виробництва продукту [12; 13]. Надалі K. Marx остаточно формалізував торгівлю як третю фазу суспільного відтворення, тобто фазу обміну, яка зв'яже виробництво зі споживанням [14]. У межах цього підходу торгівля трактувалась суто як галузь, тобто сукупність суб'єктів господарювання, об'єднаних спільністю операцій з купівлі-продажу товарів. Визнаючи беззаперечну зручність галузевого підходу для макроекономічного та статистичного обліку, для сучасних досліджень вважаємо його потенціал обмеженим. На нашу думку, пасивне трактування торгівлі як статичного «транслятора» товарів ігнорує її здатність самостійно генерувати попит, впливати на просторову структуру економіки та формувати складні інфраструктурні зв'язки.

Якісний стрибок у розумінні торгівлі відбувся у другій половині XX ст. із розвитком інституційного аналізу. Праці R. H. Coase та O. E. Williamson довели, що функціонування ринку завжди супроводжується трансакційними витратами на пошук інформації, ведення переговорів, укладання контрактів та захист прав власності [15; 16]. У цій парадигмі торгівля постає як інституційний механізм мінімізації зазначених витрат. Погоджуємось, що інституційний підхід переконливо доводить економічну доцільність торговельного посередництва, проте його суттєвою вадою залишається фокусування переважно на мікроекономічному рівні окремої угоди та ігнорування територіально-просторового виміру функціонування торговельних об'єктів.

Подолання вузькогалузових та мікроекономічних обмежень стало можливим завдяки імплементації загальної теорії систем, закладеної L. von Bertalanffy [17]. З позицій системного підходу торгівля інтерпретується як соціально-економічна система, тобто складний, відкритий, динамічний і поліструктурний комплекс взаємопов'язаних суб'єктів (виробників, ритейлерів, девелоперів, логістичних операторів, споживачів та інституційних регуляторів), що функціонує задля забезпечення безперервності товарного обігу та задоволення потреб суспільства.

Узагальнюючи системні властивості торгівлі, доходимо висновку, що сучасній соціально-економічній системі торгівлі притаманна низка фундаментальних характеристик. Насамперед це високий рівень відкритості та екзогенної залежності, адже система перебуває в постійному інтенсивному обміні ресурсами, інформацією та товарами з домогосподарствами, виробничою сферою, фінансовою інфраструктурою та державними інститутами. Отож, будь-яка дестабілізація в суміжних секторах миттєво відбивається на параметрах товарних потоків. Другою властивістю соціально-економічної системи торгівлі вважаємо її динамічну адаптивність і здатність до самоорганізації. За умови деградації окремих суб'єктів чи розриву логістичних ланцюгів система зберігає гомеостаз шляхом швидкого перерозподілу товарних потоків через альтернативні канали. Третьою онтологічною властивістю є емерджентність (синергетичність), тобто цілісна соціально-економічна система торгівлі генерує якості, відсутні у її первинних складників окремо. Зокрема йдеться про забезпечення безперервності суспільного відтворення при мінімізації загальносуспільних трансакційних витрат. Нарешті, система характеризується поліцентричністю управління,

оскільки позбавлена єдиного командного центру і координується через поєднання ринкових сигналів та інституційних норм.

Поглиблення зазначених системних властивостей зумовлює якісну видозміну функціонального призначення торгівлі. Традиційні економічні функції зазнали глибокої внутрішньої трансформації, зокрема трансакційна функція еволюціонувала від юридичного оформлення угод до формування складних цифрових платформ і маркетплейсів, що мінімізують пошукові витрати. Розподільча функція також зазнала змін, втратила механістичний характер і перетворилася на інструмент оптимізації міжгалузевих потоків на основі аналітики в реальному часі. Балансуюча функція видозмінилася з ретроспективного реагування на дефіцит у функцію активного проектування споживчих потреб через механізми категоріального менеджменту.

Також наголосимо, що в сучасних умовах економічні функції торгівлі доповнюються критично важливими соціально-просторовими імперативами. По-перше, торгівля виконує функцію забезпечення просторової безпеки та життєдіяльності територій: рівномірне покриття інфраструктурою запобігає виникненню локальних зон із обмеженим доступом до товарів першої необхідності. По-друге, їй притаманна генеративно-компенсаторна функція на ринку праці, що абсорбує робочу силу та створює робочі місця – від операційних до високотехнологічних. По-третє, торгівля здійснює просторову соціалізацію населення: сучасні об'єкти ритейлу трансформуються у громадські простори поза домом і роботою, інтегруючи торгівельні, розважальні та культурні функції.

Аналіз торгівлі як соціально-економічної системи втрачає наукову повноту поза узгодженням з територіальним базисом, оскільки економічний простір неоднорідний за щільністю ресурсів та людського капіталу. Теоретичною основою просторової проєкції торгівлі виступають класичні концепції просторової економіки, зокрема теорія центральних місць W. Christaller [18] та теорія просторової організації господарства A. Lösch [19]. Згідно з ними, розміщення об'єктів підпорядковане порогу центральності (мінімальному попиту) та радіусу обслуговування (максимальній відстані до блага).

Сучасна торгівля продовжує структурувати економічний простір, однак її ієрархія ускладнюється. На нашу думку, традиційне сприйняття торгівлі виключно як функціонування стаціонарних об'єктів нерухомості вичерпало себе під впливом цифровізації. Сьогодні скоріше слід говорити про формування інноваційної мережевої архітектури соціально-економічної системи торгівлі, концептуалізованої у вигляді контурів, в яких інформаційні та товарні потоки симбіотично розвиваються у фізичному та цифровому вимірах (рис. 1).

Обґрунтовуючи запропоновану концептуалізацію соціально-економічної системи торгівлі, наголошуємо на системному ефекті взаємопроникнення її рівнів. Зовнішній контур (просторовий потенціал території) формує природні, демографічні та ресурсно-інфраструктурні межі регіону. У межах цього середовища функціонує проміжний контур, тобто фізичний каркас торгівлі (розподільчі центри, хаби, роздрібні мережі, поштомати, даркстори). Глибинним інтелектуальним ядром всієї системи виступає цифровий каркас (цифрові платформи, маркетплейси, аналітика великих масивів даних, алгоритми машинного навчання). Ключовим економічним наслідком формування такої концентричної архітектури є відокремлення трансакційної фази (прийняття рішення про купівлю та оплата) від фази фізичного доставлення товару. У результаті відбувається розмивання традиційних просторових меж, тобто фізичний магазин перестає бути єдиною точкою продажів, трансформуючись у демонстраційний зал або елемент системи виконання замовлень. Цифрове ядро дає змогу агрегувати попит із незалежних географічно територій у режимі реального часу, а фізичний контур оптимізує логістичні маршрути, мінімізуючи складські запаси за рахунок наскрізної аналітики.

Рис. 1. Концептуальна схема взаємодії соціально-економічної системи торгівлі та просторового потенціалу території
Джерело: розроблено автором

Вважаємо за необхідне підкреслити, що функціонування торговельної системи перебуває у стані двосторонньої детермінації з просторовим потенціалом території – сукупністю накопичених ресурсів, інфраструктурних умов та соціально-демографічних характеристик регіону. З одного боку, зовнішній контур виступає певним обмеженням, тобто чисельність і щільність населення визначають місткість ринку, стан дорожньо-транспортної мережі формує трансакційні витрати, а локалізація промислових і аграрних підприємств дає змогу будувати короткі ланцюги постачання, підвищуючи стійкість системи до шоків. З іншого боку, існує виражений зворотний зв'язок: розвинена торговельна система сама стає драйвером нарощування просторового потенціалу, оскільки стимулює розвиток нерухомості, ініціює будівництво під'їзних шляхів, залучає інвестиції та створює мультиплікативний ефект у суміжних галузях.

У просторово-мережевій організації соціально-економічної системи торгівлі дефініція «просторова інтеграція» набуває статусу імперативу стійкості. За відсутності з'єднувальних елементів економічний простір схильний до фрагментації та поглиблення міжрегіональних депресій, отож торгівля виконує роль просторового інтегратора – інфраструктурного та функціонального каркасу, що перетворює сукупність автономних локальних ринків на єдину економічну систему. На нашу думку, механізм просторової інтеграції за цих умов отримує три вектори реалізації:

1) згладжування територіальних диспропорцій у товарній пропозиції шляхом міжтериторіального перерозподілу ресурсів. Даний вектор реалізується через розгортання гнучких міжрегіональних логістичних ланцюгів та динамічне маневрування товарними потоками. Торгівля виступає каналом аллокативної ефективності: згладжуючи просторову нерівномірність локального виробництва, вона компенсує дефіцит певних категорій товарів у депресивних або периферійних регіонах за рахунок перерозподілу надлишків із промислово-аграрних центрів. Це гарантує безперервність фізичної доступності товарного асортименту незалежно від локальних ресурсно-виробничих обмежень території;

2) нівелювання цінових асиметрій та подолання локального монополізму через експансію мережевих операторів і трансляцію єдиних цінових орієнтирів. Просторова фрагментація ринку традиційно створює передумови для монопольного ціноутворення локальних суб'єктів господарювання. Вхід мережевих ритейлерів та цифрових маркетплейсів на периферійні ринки руйнує локальні монополії за рахунок ефекту масштабу, єдиної цінової політики та оптимізації операційних витрат. Завдяки трансляції єдиних цінових орієнтирів відбувається гармонізація цінового поля в межах всієї країни, що істотно знижує рівень просторової цінової дискримінації споживачів;

3) уніфікація споживчих стандартів та інституційного середовища торгівлі. Експансія національних та міжнародних торговельних мереж зумовлює трансфер прогресивних технологій обслуговування, стандартів якості, форматів торгівлі та цифрових платіжних рішень на периферію. Це пришвидшує конвергенцію споживчої поведінки населення незалежно від географічного розташування населеного пункту, вирівнює рівень і якість життя населення та формує єдине інституційне середовище ведення торговельного бізнесу (уніфіковані правила контрактації, вимоги до сервісу, стандарти захисту прав споживачів).

Таким чином, соціально-економічна система торгівлі стає дієвим інструментом подолання просторових бар'єрів та запобігання локальній замкненості ринків. Поглиблення інтеграційних процесів безпосередньо позначається на інтенсивності міжрегіонального обміну, формуючи просторові канали для товарних, фінансових, інформаційних та трудових потоків. Організуючи міжрегіональне постачання, торговельна система створює умови для реалізації відносних переваг у просторовому вимірі: регіон позбавляється потреби у підтримці неефективного самозабезпечувального виробництва і дістає можливість спеціалізуватися на випуску продукції з найвищим ресурсно-виробничим потенціалом. Понад те, економічна зв'язність виступає чинником макроекономічної резильєнтності: у разі виникнення локальних екзогенних шоків мережева торговельна система спроможна оперативно перенаправляти товарно-логістичні потоки через альтернативні вузли.

Синтез здійсненого теоретико-методологічного аналізу дає підстави для категоріального уточнення поняття «просторово-розподілена соціально-економічна система торгівлі». На нашу думку, під просторово-розподіленою соціально-економічною системою торгівлі слід розуміти складну, динамічно адаптивну двохрівневу інфраструктурно-мережеву архітектуру (утворену синергією фізичного дистрибуційного каркасу та цифрового інтелектуального контуру), яка функціонує в умовах двосторонньої детермінації з просторовим потенціалом територій і забезпечує безперервність суспільного відтворення, мінімізацію трансакційних витрат та просторову інтеграцію регіональних ринків у єдиний економічний контур.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Результати проведеного дослідження дозволять сформулювати такі висновки:

1. Сучасна торгівля за своєю сутністю є складною, відкритою та самоорганізованою соціально-економічною системою, якій притаманні високий рівень екзогенності, динамічна адаптивність, емерджентність та поліцентричність управління, що робить статичний галузевий підхід недостатнім для пояснення її ролі в сучасних макро- та мезоекономічних процесах.

2. Функціональна еволюція торговельних систем полягає в інтенсифікації їхнього соціально-

просторового імперативу паралельно із трансформацією базових економічних функцій (трансакційної, розподільчої, балансувальної). У просторово-мережевій економіці торгівля набуває критичного значення для забезпечення соціально-економічної безпеки територій, вирівнювання локальних диспропорцій споживання, підтримки зайнятості та соціалізації економічного простору.

3. Просторова організація сучасних торговельних систем функціонує як мережева архітектура вкладених контурів, у якій цифровий каркас виступає інтелектуальним ядром координації попиту, а фізичний каркас забезпечує оперативну дистрибуцію. Між торговельною системою та просторовим потенціалом території існує двостороння детермінація: наявні продуктивні сили визначають межі розвитку ринку, тоді як розвинена торгівля нарощує інфраструктурну та інвестиційну атрактивність регіону. Головною її рольовою функцією виступає просторова інтеграція – подолання ізольованості локальних ринків, мінімізація просторових бар'єрів та забезпечення стійкої соціально-економічної зв'язності територій.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці економетричного інструментарію оцінювання щільності та зв'язності просторово-розподілених торговельних мереж, вимірюванні їхнього синергетичного впливу на міжрегіональний обмін, а також у обґрунтуванні механізмів адаптації торговельної інфраструктури до структурних шоків та воєнно-економічних викликів у межах регіональної політики України.

Література

1. Бугріменко Р. М. Тенденції розвитку інфраструктури роздрібно́ї торгівлі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія «Економіка і управління»*. 2020. Т. 31 (70), № 2. С. 154–160. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-2-25>
2. Гринів В. Б. Внутрішня торгівля як структурний чинник післявоєнного відновлення економіки України. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2026. № 85. С. 159–166. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2026-85-21>
3. Лупак Р. Л., Качан О. Є. Специфіка торгівлі як галузі національної економіки: функціональний, економічний та соціальний аспекти. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 38. С. 44–52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-38-06>
4. Барна М. Ю. Трансформація внутрішньої торгівлі України : монографія. Львів : Растр-7, 2015. 524 с.
5. Підвальна О. Г., Надкерничний І. В. Особливості формування просторових форм ведення бізнесу у контексті постіндустріального розвитку. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 5 (33). С. 858–870. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5\(33\)-858-870](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5(33)-858-870)
6. Свидрук І., Козлова В. Інструменти регулювання роздрібно́ї торгівлі в регіонах: методологія інтегральної якості управлінського капіталу та інституційного середовища інноваційного розвитку. *Development Service Industry Management*. 2026. № 2. С. 81–88. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2026-14\(10](https://doi.org/10.31891/dsim-2026-14(10)
7. Клепанчук О. Ю. Трансформація роздрібно́ї торгівлі в умовах цифрової економіки. *Інтелект ХХІ*. 2025. № 2. С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2025-2.5>
8. Несенюк А. Роль інноваційно-технологічних факторів у формуванні конкурентної стратегії торговельних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2025. № 81. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-56>
9. Mirzaye S., Mohiuddin M. Digital transformation in international trade: Opportunities, challenges, and policy implications. *Journal of Risk and Financial Management*. 2025. Vol. 18, no. 8. P. 421. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm18080421>
10. Шандова Н., Годунов С. Релокаційна трансформація регіональної економічної структури України в умовах війни: просторові диспропорції та наслідки. *Економічні горизонти*. 2026. № 2 (35). С. 68–84. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(35\).2026.359173](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(35).2026.359173)
11. He J., Li H. A review of trade geography research: Theoretical foundations, spatial patterns, and frontier dynamics. *Geographical Research Bulletin*. 2025. Vol. 4. P. 96–119. DOI: https://doi.org/10.50908/grb.4.0_96
12. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер. з англ. О. Васильєв, М. Межевкіна, А. Малівський. Київ : Наш Формат, 2023. 722 с.
13. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation / ed. by P. Sraffa with the collaboration of M. H. Dobb. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. Vol. 1: The Works and Correspondence of David Ricardo. 447 p.
14. Marx K. Das Kapital: Kritik der politischen Oekonomie. Buch I: Der Produktionsprozess des Kapitals / hrsg. von M. Quante. Hamburg : Felix Meiner Verlag, 2021. 942 S.
15. Coase R. H. The Nature of the Firm. *The Firm, the Market, and the Law*. Chicago : The University of Chicago Press, 2012. P. 33–55.
16. Williamson O. E. The Economic Institutions of Capitalism. New York : Free Press, 2010. 450 p.
17. Bertalanffy L. von. General System Theory: Foundations, Development, Applications. Revised ed. New York : George Braziller, 2015. 295 p.
18. Christaller W. Die zentralen Orte in Süddeutschland. Darmstadt : wbG Academic, 2009. 342 S.

19. Lösch A. The Economics of Location / transl. by W. H. Woglom, C. P. Stolper. New Haven : Yale University Press, 2006. 520 p.

References

1. Buhrimenko R. M. Tendentsii rozvytku infrastruktury rozdribnoi torhivli [Retail Infrastructure Development Trends]. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya «Ekonomika i upravlinnia» 2020. Vol. 31 (70), No. 2. P. 154–160. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-2-25>
2. Hryniv V. B. Vnutrishnia torhivlia yak strukturnyi chynnyk pislavoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy [Domestic Trade as a Structural Factor in the Post-War Economic Recovery of Ukraine]. Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky. 2026. No. 85. P. 159–166. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2026-85-21>
3. Lupak R. L., Kachan O. Ye. Spetsyfika torhivli yak haluzi natsionalnoi ekonomiky: funktsionalnyi, ekonomichniy ta sotsialnyi aspekty [Specifics of Trade as a Branch of the National Economy: Functional, Economic and Social Aspects]. Pidpriemnytstvo i torhivlia. 2023. No. 38. P. 44–52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-38-06>
4. Barna M. Yu. Transformatsiia vnutrishnoi torhivli Ukrainy [Transformation of Domestic Trade of Ukraine: Monograph]. Lviv : Rastr-7, 2015. 524 p.
5. Pidvalna O. H., Nadkernychnyi I. V. Osoblyvosti formuvannia prostorovykh form vedennia biznesu u konteksti postindustrialnoho rozvytku [Features of the Formation of Spatial Forms of Doing Business in the Context of Post-Industrial Development]. Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii. 2024. No. 5 (33). P. 858–870. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5\(33\)-858-870](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5(33)-858-870)
6. Svydruk I., Kozlova V. Instrumenty rehuliuвання rozdribnoi torhivli v rehionakh: metodolohiia intehralnoi yakosti upravlynskoho kapitalu ta instytutsiinoho seredovyscha innovatsiinoho rozvytku [Tools for Regulating Retail Trade in Regions: Methodology of Integral Quality of Managerial Capital and Institutional Environment for Innovative Development]. Development Service Industry Management. 2026. No. 2. P. 81–88. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2026-14\(10\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2026-14(10))
7. Klepanchuk O. Yu. Transformatsiia rozdribnoi torhivli v umovakh tsyfrovoy ekonomiky [Transformation of Retail Trade in the Digital Economy]. Intelkt XXI. 2025. No. 2. P. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32838/2415-8801/2025-2.5>
8. Nesenjuk A. Rol innovatsiino-tekhnolohichnykh faktoriv u formuvanni konkurentnoi stratehii torhovelnykh pidpriemstv [The Role of Innovation and Technological Factors in the Formation of Competitive Strategy of Trade Enterprises]. Ekonomika ta suspilstvo. 2025. No. 81. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-56>
9. Mirzaye S., Mohiuddin M. Digital transformation in international trade: Opportunities, challenges, and policy implications. Journal of Risk and Financial Management. 2025. Vol. 18, no. 8. P. 421. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm18080421>
10. Shandova N., Hodunov S. Relokatsiina transformatsiia rehionalnoi ekonomichnoi struktury Ukrainy v umovakh viiny: prostorovi dysproportsii ta naslidky [Relocation Transformation of the Regional Economic Structure of Ukraine under War Conditions: Spatial Disproportions and Consequences]. Ekonomichni horyzonty. 2026. No. 2 (35). P. 68–84. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(35\).2026.359173](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(35).2026.359173)
11. He J., Li H. A review of trade geography research: Theoretical foundations, spatial patterns, and frontier dynamics. Geographical Research Bulletin. 2025. Vol. 4. P. 96–119. DOI: https://doi.org/10.50908/grb.4.0_96
12. Smith A. Doslidzhennia pro pryrodu i prychyny bahatstva narodiv [An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations] / transl. from Eng. by O. Vasyliiev, M. Mezhevikina, A. Malivskyi. Kyiv : Nash Format, 2023. 722 p.
13. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation / ed. by P. Sraffa with the collaboration of M. H. Dobb. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. Vol. 1: The Works and Correspondence of David Ricardo. 447 p.
14. Marx K. Das Kapital: Kritik der politischen Oekonomie. Buch I: Der Produktionsprozess des Kapitals / hrsg. von M. Quante. Hamburg : Felix Meiner Verlag, 2021. 942 S.
15. Coase R. H. The Nature of the Firm. The Firm, the Market, and the Law. Chicago : The University of Chicago Press, 2012. P. 33–55.
16. Williamson O. E. The Economic Institutions of Capitalism. New York : Free Press, 2010. 450 p.
17. Bertalanffy L. von. General System Theory: Foundations, Development, Applications. Revised ed. New York : George Braziller, 2015. 295 p.
18. Christaller W. Die zentralen Orte in Süddeutschland. Darmstadt : wbg Academic, 2009. 342 S.
19. Lösch A. The Economics of Location / transl. by W. H. Woglom, C. P. Stolper. New Haven : Yale University Press, 2006. 520 p.